

С.17799 И(ФР.)
M-780.

BICIKTI ҖАНЬ КҮСҮРҮР, TASKAP ҪҮРГЕNNIN BIBLIOTEKAZЬ.

GJUI de-MOPASSAN

Krestjandardың

çурут-садыпъпап алган
киисьндар

GBI-пъп Ojrot вөlygi
1936

КОНТРОЛЬНЫЙ ЛИСТОК
СРОКОВ ВОЗВРАТА

КНИГА ДОЛЖНА БЫТЬ
ВОЗВРАЩЕНА НЕ ПОЗДНЕЕ
УКАЗАННОГО ЗДЕСЬ СРОКА

Колич. пред. выдач _____

3 ТМО Т. 1 млн. З. 3986—83

KNIGANЬ SOTSIALISTICESKIJ DEREVNEGE.
BICIKTI ÇANЬ КЬСЬРЬР, TASKAP ÇУRGENNIN BIBLIOTEKAZЬ

GJUI DE-MOPASSAN

Krestjandardың çурум-çадъпъпаң algan

KUUCЬNDAR

EZLIK. KICINEK BOCONKO.
ADAZЬ ÇOK UULCAK. BUUCAK.

Kecyrgen kızı A. G. ŞABURAKOV.

GBI-н OJROT вөlygi

1 9 3 6

И. (ФР)
М-480

415703

0

Горно-Алтайская областная
思索 зоопарка

им. М.М. Неструева

Guj de Mopassan frantsusten adtu cuulu biceecizi, 1850 çylda Normandijada съккан (Fransijapън tyndyk tala oblazъ).

Ol dvorjan--burzuaznyj bileden съккан. 1870 çylda cery keregi-ne sluzbaga kirele, Prussijapън¹⁾ udra cuuda kozo turgan.

Çuu toktogen kijnde, Mopassan talaj-la çyret kerektili başkaraar ministerstvonyj синовнigъ voльр Parizte turdu.

Mopassan biceeci voльр bildirtkeni 1880 çyldan beri voльр çat. On çyldып turkipъпа (1880—1890) ol көр toolu (16 tom) киисьп-dar, altъ roman opon-do өскө bicikter bicip salgan.

Ol tuzundagъ frantsus obşestvozъпъп çyzyn-çyyr çadыпdu dvorjandardып, burzuazijapъп, bijlerdiq, krestjandardып opon-do өскөзиниң çадып çyrymin bicip turala, vojьпъп kiceemeldy şinżilegeni le, syreen kersy sagъzъ-ia Mopassan olordып çyryminиң kenegen çandaryп kergyzip çat.

Ol vojьпъп çugum-çadып tuzundagъ burzuaznyj obşestvo-пъп çагавас кылттарып, опып ol kenegen çапып bicip te turgan bolzo, Mopassan ologъla taитъзарыпа kicenvej turgan.

Ol, frantsus krestjandardып çyrymineп algan, vojьпъп киисьп-darыnda ook menzineecilerdiq (ook burzujlardып) çimekejin, katuzъп, kezi tojvozъп kergyzip çat.

Mopassannып bicikteri, kandyja nemeniң сып bolgonып, суми çok çart til-le bicigen.

Kiisьnaga kirip turgan ulustardы, ol түп çart edip bicigen.

Çаңыскаал bolgonып sezip, Mopassan ajlandra turgan nemeden zuura voльр turatan bolgon. Ol ar-bytkendi syyp, көр çotyktap turatan. Опып çuguminiң исъ асътсып bolgon. Mopassan uur-sagъş endeler ooruga taptrala, tөrtөн yc çашtuunda 1893 çylda, сыпь oo-ru ulus tudatan turada өldi.

¹⁾ Prussia degeni—Tyndyk tala germanijapъп oblazъ; 1870 çylda aldypan go-sudarstvo voльр turgan.

Е R L I K

Өlyp braatkan kizinin çalynnda, doktor lo kozo krestjan turdь. Ooru kargan emegen ol ekydin kuiscypn ugъr, tьm çattь. Doktordыn kuiscyp-ла bolzo, opып өлөг kyni چиuk boldь, се ol ondyj neme opып sagъezып kipuktыгваj turdь: ol cyrerince cyrgen,—ogo togъzon eki ças bolgon.

Ijul ajdagъ kynnin çarkыпъ, kезнек lө аськ ezikten kijdre tijs, iert uje krestjandar, agaş өdykteri-le tepsep salgan, kara, tys emes, cer polgo izy çalvъzып tyzirip turdь. Salkыппып izy yeleri, tal tyştegi kynnin kyjdirip salgan çalapppып, өlөndөrdin, aştardып, çalbraktardып չедып ekeliп turdь. Apsandar deze, bar-çok kyci-le albadanър, baldarga jarmorkadan sadыр aльp bereeci agaş kalruuška tynej çaan tavьstarь-ла çalandardь tөltърър turdylar.

Doktor ynин viiktedip ijele ajttь:

— Onore, vi тьндьj војыла enegerdi çanyskaan artыr-
vagar. Ol kazыla minutta өлө berer kizi boльp çat.

Krestjan cекенip, katap-katap ajdъp turdь:

— Mege çalandagъ azымдь چиup alar kerek, azym te-
ginde uzaak turър çat. Eindi kyn sranaj ajas-çakşy tuzь. Sler
matuška ondyj nemeni ne dep ajdazьgar?

Өlyp braatkan kargan emegen, өlymi boloton огыпъпа
çадыр alala, normanets¹⁾ ulustып çанду boльp kalgan, kөs
tojvozьpaq tuura ermek ajtpaj, czyzinde çakşy kyyndy vo-
льp, meni өlөrgө çalyskaandra artыrala azындь چи dep çө-
vin berip çattь.

Çe doktor budь-la polgo teep ijele, cuguldandy:

¹⁾ Normanets de geni—normandijanъп çurt kizizi tyndyk taia
frantsija oblazъnda

— Sler—mal! Ugър turъgar-ва? Men slerdi ondyj ederge vervezim. Slerge bygynle aş tartarga kerek boър turgan bolzo, varър Rape taap ekeliger. Cort algan! Ol slerdin enegerdin çapъпа otъrzып. Men slerden nekep turum, ugър turъgar-ва! Sler meniң ajtkapъmdь ukpas bolzogor, kacan voъgar oorъj berzeger ijt, сылап kuruj bereriger... виšip turugar-ва?

Uzun сынду, katkak, araaj къjтыктар turar krestjan, bir çapъпан doktordon korkър, ekinci çapъпан artык съдът съгаръпаң korkър, bazaјъп-ва вазрајъп-ва dep turдь. Çajkana вазър, sagъзъпда bodop, kimrenip turдь:

— Rape kөrip otъrgan ucun kancаль алър çat?

— Doktor çaan yndenip ajttъ:

— Men kajdaң bilejin! Опъп kancаль alatań, sler опъ kanca krely uzak otъrarъпа kъсърагъardaң bolor. Опъ-la ermekteßen. Cort algan! Men, ol kizi bir castың вазънда тънда bolзып dep, turum, ugър turugar-ва?

— Вагър çадым, вагър çадым ого. Cuguldanbagar doktor. Doktok тъндыj sөstөrin ajtkanca çyre berdi:

— Kөr men cuguldangan tuzumda kokыrlavaj çадым!

Krestjanin çapъскан artыр kalala; enezi çaat burulala, çакшъ kyyndy ajttъ:

— Ekelzin dep turganda, men Rapeni ekelerge варажъп. Tujuksыпва, men turguzala ojto kelerim.

Krestjanin çyre berdi.

Rape kargan emegen, camca gladit' eder kizi, опон өскө воъпънла ajlandra turgan derevnelerdin өlyp çatkan, өlgөn kizilerinin sidelkazъ bolgon, воъпъп utjusъпа varър tyry ulustarga camca gladit' edeten bolgon. Выltыргъ jablok сылап çiurgъльп kalgan da bolzo, cugulсъ, kujynceek kaa-çaa ac kөstөnip te turar emegen bolgon. Ol emegen çaatайп encejp camca utjugtagan kereginde, eki vyktele вөксөјр kalgan çyreten, опон biler ulustып oncozъпъп kиисъпъ-la bolzo, ol, өlyp braatkan kъjnalъп turgan uluska, аајъ çok çilbirkep, ol çilbj tsenizmga¹) da çedip turatan. Опъп çaatайпла kиисъндаръ өlymge ketedip turgan ulustъ kиисъп-

¹⁾ Tsenizm degeni-ujaj çok.

dap, војьпъң көзи-ле көріп отырган өлүм алдындағы ago-pjapъ¹) опың kандыла ook teegin узе вириктире қуип, виr ааj, аңсы војьпъң исурлу çакшъ тылтык atқапын киисьнада-галь сылар киисьнадайтан.

Kacan Onore Bontam опың аjъпа kirip kelerde, ol çakalar gladit' ederge, sinkапь suuga cijip turgan.

Krestjan ajtib:

— Kyndyly ені! кегектер kандыj ңенеj Rape?

Ol krestjan çar вазып вира тудала:

— Eski aaјпса, eski le aaјпса. Sler kандыj?

— Mende oncozъ kem çok, çakшъ bolor edi. Çаньsla enem koomoj қaadыгъ.

— Slerdin eneger-ве?

— Ee, menin enem.

— Slerdin eneger-le ne bolgon?

— Ol çartla, udabas çyre verer bolor...

Emegenek koldорын suudan съдагър aldy. Kegyltrim çарык тамсълат опың sabarlarынан қыльр, laxanga татыр turдь.

Kenetijin, асьпър, surap turдь:

— Ol сынла syreen koomoj-во?

— Doktor опь таң adыгър bolbos dep әjdър çat.

— Ajdarda kerek сып koomoj түрь.

Onore sөs tapaj turдь. Ol kelgen kereginin исигъп аj-да-яна kанајър-kанајър çuuktadar kerek bolgon. Bir-de kelişkedij sөs tapaj salala. ajda-saldь:

— Sler опың өlymine çetre оттараr исун менен kанса-пь algajъgar-ne? Sler војьгар да bileriger, bis baj ulus emes, Men kerek deze, çalcь kizi tudar kreem çok kizi. Ondыj bolgonьтпаң ulam baraksan enemi тындыјына çetirgem ij-не, ol sraңaj өjinen өtkyre şыralagan, өjinen өtkyre kyci сы-гър kalgan... Војьпъң toguzon eki çаштууна-da kilevej, on kizi ordына iштеген. Ondыjlar виçыл çok!

Rape kilegen војър ajtib:

— Mende eki vaa: bajlarga bir tyş исун төртөн su²),

¹) Agomija degeni-өлөр алдындағыкъып.

²) Su degeni-(eki akça çuuk) frantsuz monet.

tyн toozьna yc franktan¹) өskөzine-kүnүne çirme su, tyn ucun tөrton. Sler mege çirme-le tөrtөn su tөlөөriger.

Çe krestjanin syyne berdi. Ol војьпъп епезин çакшь biletен. Ol опып тьп съдамалып biletен bolgon. Çe doktor-дьп bilip ajtkalpna-da көгө. bir nedele uzaj вегери magat çok bolgon.

Onore çartып ajttы:

— Çok, sler опып оғдына sranajla өлөrine çetre sir-le вaa ajdьgar. Ol bistиq kazъvьskada tynej çakшь bolor. Doktor deze, опь ви-la kyn өлөr dep ajtкан. Ondыj волър tur-ganda slerge çakшь, mege le koomoj, ker-mar өlyp волвоj ertengеe, emeze onon-do арьгь kynderge çetse, menin тө-rej slerge deze, koomoj bolor түрь!

Sidelka Onore çaar kajkap kөrdi. Ol kacanda өlyp çatkan ulustь sdel'no kөrvөgөn. Опып sagъzь bul үalър ar-lyk-berlik волър turдь: opojъr kirerge тартър turganъ baza syreen. Опып kijnde опь mekeleerge turganъn sezip salдь.

— Men slerdin enegerdi kөrvәjnce bir-de neme ajdьр bolbozьm-dep karuun ajttы.

— Вағьгар, көriger.

Rape turguzala koldorъп ағсыр алала, kozo bastь.

Çoloj olor bir-de neme ermekteşpedi. Emegen çygy-rik vazъt-la mendep vazър otыrdь; Onore deze, suu kecre altap turgandsъj, çaan-çaan altap vazър otыrdь.

Izyge myltыragan ujlar çalanda çattь. Olor vazър braat-kan ulustan kөk өлөц үurap turgan nemedij, вастаръп агааj kөdyrip, kyci çok ыңрапър çattыlar.

Turanъп çапъна kelele, Onore kimrenip ajttы:

Oncozь vozop kalgan bolzo ne bolor?

Ondыj bolzъп degen sanaazъп, yndenip ajtkalpъп bilvej kальдь.

Çe kargan emegen tyry bolgon. Ol војьпъп оғыпънда, koldorъп, çamъngan lillovyj çuurkappып ystyne salър algañ calkojto çattь, koldorъ sranaj et kanъ agър kalgan, kөrөrgө çaman, krav²) dep kопъска tynej koldorъ tyyntyly nemе-

¹) Frank degeni—çirme suge tynej frantsus akca.

²) Krav degeni-kыska kijrukту on buttu kопъс.

dij воър kalgan çattъ. Koldorъ sarъ-su ковъкка la çazъпа et-ken uur išten сылар kalgan çattъ.

Rape оғыппып çапъна вазър kelele, өlөргө çatkan kizini kөryp turдь. Ol опын tamъrlaryn тудър, төzin тудър kөrip, тъпъзып түндар, kanajda ermektenip turgapып bilip alarga, surakтар berip turдь. Опын kijnde ooru kiziden uzaak kөzin alvaj kөrip turala, Onore-le kozo съкътъ. Rappenin şyyltezi-le bolzo, emegen vygyngi tynge çetpes dep bolgon.

Onore suradъ:

— Çe kанды?

Sidelka karuun verdi.

— Bu kanajsada eki, emeze yc kynge ulalatan emtir. On-cozъпып ucun sler mege altъ frank tөleөriger.

— Altъ frank, altъ frank!—dep Onore çaan yndendi.
— Sler sagъзьgardan endelgen воъвоյгар! Men slerge, ol
веш emeze altъ castanөtkre çatpas dep ajitъm ijne!

Olor uzaak өjge ses blaazър turdylar. Sidelka ajъна
çanarga tergengen kereginde le azъ çuulwyj artър bir kan-
ca өji өdyp çatkan ucun. ucunda Onore çөpsindi.

— Çe kemçок—dep Onore ajttъ.— seөk сұқанса et-
kyrgen өjiger ucun altъ frank bolgojlo.

— Altъ frank. Çөр вути

Onore izy. kyjdirip turgan, аş възър turgan kynnин al-
dynda, çerde çatkan viudajъ çaar çaan altam-la baza verdi.

Sidelka turaga kirip keldi.

Ol воъла kozo iş ekelip aldъ. Olyp çatkan, emeze өlyp
kalgan ulustып çапъна отырганда, kat iş ederge воъна, eme-
ze опь çaldap algan ulustып bilezine, амътъ çодыпан iшter
turatan.

Отыгър çадала Rape kенетjin suradъ:

— Matuška Bontam, slerge pricastiya icirgen-ве?

Krestjanka çok dep вазъла çajkap ijdi, agarucak—Rape
съярак tura çygyrdi:

— E kudaj dezen baza, onzъ çok boloton bedi? em le
авъs ekelerge baratam.

Rape авьстын туразъ çaar, tyrgedep çyre berdi akta; turgan uulcaktar опып sunyp стыгданып көрөлө, çetker bolgon emtir dep syysti.

Авьс stixar' tonyp kijip algan turguzala bardy. Авьстын aldanda, ozolodo xordyp vir uulcasъ izy, tым çatkan cöl-le kudaj aragър çatkanып bildirtip, koposokty șynradър вгаадь. Uraak çerde istep çatkan ulus, војьпып вөгуктегиң iштүр, ak kijimdy nemе опып usad'ва, хозяйствоzып өткөнсө, кыжтык соғынан тигър çattыlar: snap виulap turgan uj ulustar tyzelip kelip, krestenip turdylar; korkyp kalgan kara kuştar deze, војьпып buttary-la selen kajnar, kanavapъ sъnkustra çorgolyp, aldanda biletен өткүş çerge kelele, көгүнвей kalyp turdь. Akta armakсыlap salgan kulun stixar' tonnon yrkele armakса вазында teminip turup, ajlana sogyr turdь. Kozonсы—uulcak kызыл çupka kijip alala tyrgen вазыр çaitь; авьс tөrt kыrly berkyn kijp algan, вазып çardы çaat encejte tudyp algan, uulcактып kijninen molitvazып kimrene ajdyp kleetti; Rape deze, вөксеjip, tal ortozынан vyktelelip kalgan, koldorып tserkvede molitva ajdyp mөrgygende salatan сылап tudala, вазыр ottra сөjle չыбыла bergedij olordып kijninen çyriп өттөrdь.

Onore uraaktan vi вагър çatkan ulustь kөрөлө, suradъ.

— Bistin авьс kajdaar вагър çatkan boloton?

Опып nemeni syyp ijer çalсызь ajttы:

— Senin enene agaru sъj bererge вагър çat.

Krestjan опь kajkавадь.

— Ondыj bolzo, bolog.

Onon bazala katap istene berdi.

Babuška Bontam kilincegin ajdypър, kilinçekferinen ajtalyр, pricastija icti, авьс emegenderdi ekydi çыttu turada artýrala çyre berdi.

Rape vi kacan возоjton bolbogoj dep sagyzында војьнан surap, өlөргө çatkan kizini şinzilep kөryp ottyrdь.

Kyn azarga çавыzaj berdi stenede eki bulavka-la kadap salgan kartinkanь kөdyrip, çакшъ kejly salkып sogo berdi, kacanda ak, emdi deze, satъ, сътындар cookrlada сысыр sal-

gan kəznəktin kicinek zanavestar, kargan emegennin tıppa
sylap, uzylip, uca bergedij turdylar.

Ooru emegen, kəzi aśk, čuuk, çe kapsyga j kelbes ely-
min çyreksivej sakyp çatkandyj çattı. Opyń tıngan tam-
gypań, araj sýgýrgan kyska tıppaz sýgara blaazi p turdý.
Emdi-emdi le tıppaz toktop, çer ystynde bir uj kizi koroj verer,
kemde onь aśpvas.

Tyn keldi. Onore ajla na çandı. Ol oryla na vazyr kelip-
enezinin tyry çatkanyp kerele, suradı.

— Çe kandyj çadırga?

Ol suraktı, enezi ooru tuzunda, çanta jip ajdatan
bolgon.

Opyń kijnde ol Rapen iwozodyp ijele ajtta:

— Erten bes cas la bolzo kelerin.

Onzı karuun berdi:

— Erten bes casta.

Sýn, ol tan çarpla turarda keldi.

Çalanga varar aldynda, voj vojna veletep algan mi-
nin, Onore çip otırdı.

— Çe eneger kandyj, wozobod -va? — dep sidelka
suradı.

Onore kəzin çitýr, lukavajlapyp karuun berdi.

— Ol karyp emes çakşy.

Onore çyre berdi.

Rape aldyndagyla aajynca, kyci sýgyp kalgan. vñ-de
neme ajtpas, kəzi aśk, koldoryp çiurkappyp ystynne kojrojto sal
gan əlyp çatkan emegennin çapyna vazyr keldi.

Bu eki kyn, tört kyn, nedele-de solo vererin
sidelka çapyla bildi. Opyń, kəzi tojbos, çyregi korkyj verip,
onь mekelep salgan Onore-le uzaak əlvəj çatkan uj kizi
le tartışkadıj kyyni tudyp tyn cuguldapyp turdý.

Onop aq, sidelka vojnyyp izin iştep, bavuşka Bontam-
pyp sýgyjyp kalgan çyzi çaar kərip sakyp ottra berdi.

Onore azanarga keldi, ol vojyp kemçoksypyp, ojnogon,
katkyrgan kerynip turdý. Opyń kijnde Onore çyre verdi. Çe
ol vojnyyp azyn çakşy ency tartyp turdý.

Rape deze, straŋaj cuguldapъr kalgan; kazъ-la өdyp turgan minutta aльр çatkan akcazъ uurdap algandyj bildi-rip turdb.

Ol otъra, kargan šiltinin, keder emegennin, çyk arajdan, ёе tyrgen съсър, uzaak ej өdip, akcazъn tutadъp turgan тъпъзын, tamaktap toktodъp ijer çaman kara şagъzъ tudъp otъrdь.

Çe ol, kizige-eşke bildirterin sanandъ: опып вазънда ескө шылтeler çyrip turdb; ol огъппып çапъна вазър kelele, suradъ:

— Sler erliklikerdiger-be?

— Çok,—dep kargan emegen şьvbrandъ.

Ol tuşta, өlyp vgaatkan kizinin kyci çok тъпъп korkyдarga, sidelka çyzyn-çyur cөrcөktөr kiisсындадь.

Өlөr огънда çадър, өlөrgө кыjnalъp çatkan ulustып он-соzyна, өlөr алдында kanca minuttan ozo erlik kelip kөryner dep kiisсындадь. Опып koльнда çalmuur, вазънда algъj, çaan tavьstu bolor. Опъ kөrgөn kijnde, çyrymунин исъ kelgeni ol bolor, onon аъr birle kanca minut tyry çадарып Biçыlda опып kөzynce kemge erlik kelgenin on-cozyn toolop ajttы: Zozefin Duazel', Evlalij Rat'e Sofi. Padan'o, Serafimga Grop'e.

Babuška Bontam, korkыпър, тым çадър bololvoj, къj-тъкътапър, koльн къjтъктадър, turaпып түві çaar kөrergө, вазъп burarga albadандь.

Rape, kargan emegennin kөzinен cyrceninle ortozънда çok воър kaldъ. Škafstan prostып' aльр огопър aldъ; вазъпа algъj kijip aldъ,—опып vykter salgan ус kыska buttarъ ус myys сыlap tarvaјър turdb; on koльна çalmuur aldъ; опып kijnde bir temir kөnөkti alala, çaan tavьstu вагър tyssin dep сасыр ijdi.

Kөnөk polgo вагър tyzele korkuştı kalъraj berdi. Sidelka otъrgыштып ystune съсър, ooru kizinin огъппып' kөzөgezin kөdirip, çaman bydyşty, kargan emegennin aldъna algъj-дъп aldънда etkyn yn-le tavьstanър kөrynp keldi. Çalmuur-la çaltandыгър, teatrda kөrөtөn kermes сыlap, аајь съсър turdb.

Опъ көреңе argazъ съккан, өлип бололвој çatkan етеген, кorkъган көс-лө аајьпа съкрај, turup, касыр варар деп, өjinen өткүре albadандь. Ol огъппан çardын la kокsin көдүрип съгала uur тъпър ожо вагър tyشت. Ol-lo возој berdi.

Rape араајьпан nemelerdi oncozъп ordына turgustъ: çalmuurдь—şkaftып kijnine tolъkka, algыjdь—peckenin ystyne, kөnекti polkaga, отыргъштъ stene çaat turgustъ. Опън kijnde çанду аајьпса, өlyр kalgan kizinin tazraja kөргөн kөzin çaat salдь, төзөктин ystyne tabak turguzala, ogo aru dezeten suudan үрър, komodальп çапънда kadap salgan bukстъп¹⁾ byrin алър, вајадъ suuga sugup алър, tizelene turър, өлөт uluska късыратан malitvanъ късыга berdi. Ol molitvalardsъ алдыпап beri късыгър, oncozъп sagъста biler boлър uyrenip algan.

Onore enirde ајльна çапър, ol өлгөн kizinin çапънда mөrgyp turgan tuzunda, keldi. Onore turguzala ol bir frank-тъ artъk алър çatkanып водор съгадър алдь. Ol oоти kizinin çапъпа ус kyn vir tyn отырган. Onorenin ogo вететен altъ frankанъ bodozo, опъп исип веşle frank kelizip turgan-

¹⁾ Buks degeni—çaaantaјьнla çазы turar, çaiзtagъ kaып terely, kicinek agaş.

KICINEK BOCONKO

Epervill' dep çerdin traktirşik djadja Şiko војьпъц шагавап-авразын Magluar dep kargan emegennin ferma çerinin ғанына toktosty. Ol војь tərtən çäşka çetken, çaraş bydyşty, kyzyl tumcьktu, içi çaan kizi bolgon; onъ sagыştu kiži dep vodop turatandar.

Ol војьпъц adыn cedennin stolmozьna buulajla, cedenge kırıp keldi. Ogo ol emegenniң usad'ba çerinin koştoj bolgon çeri ozodon beri çarap, alıksap, kyjynip turatan. Ol çerdi çirmé katap krely sadışkan, će onъn tozьna la Magluar dep kargan emegen sranaj çepsinvej turatan.

— Мънда eneden съкам, vogo-lo өлөрим,—dep Magluar ajdъp turdb.

Bu kelerde, Şiko ogo turazьпъц eziginde ucuraştı; ol kartosko arçыр oturdı. Eneden съkalъ çeton eki çästu, съссыган, вәкcejip kalgan woyla, ças kыs baladıj kemzin-ceek bolgon. Şiko çaramzъp onъp çardыna alakapъ-la taptad ijele skamejkapъп ystyne koştoj otygъp aldb.

— Ce suu kadыgъgar kandyj slerdin, wavyška, ozogъ zaýnpca çakşyla-wa?

— Kemçok. Sler kandyj?

— Çyzyn çyyug boľp turbaj baza: birde çakşy, baza birde koomoj, će komъdarım çok.

Çe, kudajga baş!

Magluar tъtъp kaldı. Şiko onъp izin kərip otyrdb. Tegeedij kojtyjgan, tyyntily nemedij bercenilep, krabъп¹) kleşcizi²) сыlap kadъp kalgan sabarlarъ-la kыskaş keberly kor-

¹) Kтав degeni—kicinek icty, on buttu çaan bastu, keldиң коңызь.

²) Kleşci degeni—коңыстъп пеме tudup чиir organы.

zindagъ kartoskopъ tutkan چerde, tyrgen evge tudър. Bir koънда tudungan eski въсадыпъп mizi-le kartoskopып terezin, uзun edip kezip turдь. Arcыр algan kartoskozып suulu kөnөkке salър turдь. Ус çaltapbas kuzъ, kartortып terezin alarga emegennип edegine eecj-deecj vazър kelip, algan kursagyп konzoорында alganca çana boлър çorgoloj berip turдь.

Şiko војып, neden de ulam kemzinip otыrgandyj bilip, çөdildep otыrdь, nenide ajdaјып dep, çе çaltapър otыrdь Ucunda kuiscыndaj salдь:

— Uksagar, babuška Magluar...

— Çe, ugup otыгъм...

— Sler bu ferma çerigerdi воо çetire mege satpaska turugar-ва?

— Sler bazala опып kereginde-вe?.. Çok satpaska turum. Izenweger-de, Bir-le ajdър salganda, опып kereginde kuiscыndarъ-da çok.

— Men deze, vi kerekти slerge de, mee de astamdu bolor edip alarъ kandъj boлorып şyyp aldъm.

— Kanajda şyyp aldъgar?

Мънаjda. Sler nege ferma çerigerdi sadър ta ijjeger, sierdij boлър turar. Aajlap boлoivoj turugar-ва? Menin kuiscыmьтдь laptap ugъgar.

Emegen kortoskopъ агсыгып toktoodър ijele, сыгсыjър kaigан kacарыпъп aldъnaç војыпъп kurc kezin traktirşcък çaaг kөrip aldъ.

Ol deze, kuiscыndadъ:

— Men slerge çartap çадът. Men slerge aj la toozъна çys vezon frank tөlep çадът. Ugup turugar-ва, men војытпып şaravapът-la aj la toozъна çys SU-dan odъs akca ekeliп bererim. Çe vi тъндъj kerek nemenin аյ өskөlөnөr bir-de neme etpej çat: sler amыг војgarcala тънда çadarъgar, menin çадъпт kereginde bir-de neme sanatvagar, sler mege beriziger çok. Sier menen akca-la alarъgar. Oncozъ ol! Mъndъj şyyltege neni ajdarъgar?

Şiko çaramzър, çакшъ kyyndy, emegen çaaг kөrip oturdь.

Karga n emegen karmakka kавылатыпан çaltapър, Şiko çaaг kөrip turдь:

— Оndыjь mege astamdu bolor, sler kanajtarъgar?—
Sler usad'瓦пь koльgarga alvaj çadъgar ijne?—dep emegenek
surap oturdь.

Şiko katapla ajttь:

— Meniң keregime sanarkabagar. Slerge kudaj kанса-
ла çyrym bergence sler boolo çadarъgar. Sler воjьgardып
ajlygarda. Sler çапыла natariuska¹) varala, sler өлгөн
кijinde usad'ва Şikopып bolor dep, kol salyp berigen. Bal-
dar slerde çok, çапыла çeenderiger, slerdin olorgo bolo-
льgar çok. Çe kандыj? Çepsinip turъgar-ва? Slerdin çутуми-
gerdin ucuna çetre usad'ва slerdin, men aj toozьna slerge
çys SU-dan odыs akca tөlөр çadът. Slerge karyn çakş-
rascot воjьр çat.

Kargan emegen sajvaър, аајьна съкраj, ol ondыj ки-
исып опь çөркө kidirerge bardь.

— Men mojnozър turganym çok. Çe mee тиpъ çakş-
syyp sananarga kerek. Ol tuzunda, men kapjър şyynip al-
ganьmdь ajdъr bererim,—dep emegenek karuun berdi.

Şiko, çапыла віr kaappып bytkyl tergeezin чуулап algan-
дыj kreely sygyngen çyre berdi.

Kargan emegen, Magluar sanarkaj berdi. Tynyn sranaj
ијuktabадь. Төrt kynnин turkipъна çepsinbes kreely oturdь
Bu kerektin вазънда koomoj bolorып emegen sezip търдь,
çe віr ajda odыs ekju²) kereginde sagъzь, kajkamсылу şып-
кылту akcalar teneriden bojlorь edegine tөgylip, віr-de kyc
çogъnan akcala bolorып şyygen sagъzь çyregin kөdyrip
turагь ваза тъң boldь.

Emegen natariuska barala. воjьпып keregin yze қиисып
dap berdi. Onzь çepsiner kerek dep, Şikodon odыs ekju
ucun bezondь suraar kerek dedi. Nenin ucun deze, опьц
çeri, çөөзөzi, alton mun frank turar bolgon.

— Sler emdi onbeş çыл çyrer bolzogor, ol slerge опып
ucun oncozь tөrtөn beş тиң frank tөlөөr—dep natarius
ajttь.

¹) Natarius degeni—dogovor, висaa la sdelka sicuterdi svide-
tel'stvoval' edip turgan çамылу kizi.

²) Ekju degeni—frantsustып ozogъ beş frankaa tyuej akcayz,
frank odыs çeti çатыт akcaa tyuej.

Emegen, bir ajda bezon frank alatańpa сосьј berdi, се вудупвеј turatъ çogolvoj turdъ; ol aldańda boloton mun toolu bilbes kerekter bolorъnan korkъgan, verip ijerinen kor kър enirge çetre natariüstardъ suraktar-la' кыјпар turdъ, Ucunda akt bicizin dep çakагър iile, ус ajak çапъ sidra¹) ikkendij, sagъzъ bulgalър kalgan ajъna çapъr keldi.

Kacan Şiko karuun bilerge kelerde, emegen, çepsinvej turum dedi, војь kizini uzaak çajnadър kojlo, војьпъп sa-gъzъnda kenetijn albaј tura verbezин—ol tušta bir aj toozъпа bezon ekju-dan akca alatan izemcizi çok bolor dep korkър turdъ. Şiko sranaj albadanър turarda, emegenek војьпъп su гэдъп аյтъ.

Şiko kajkaganъна-сосьгапъна tura çygyrip, tortlo toktozъп dedi.

Ol tuzunda, emegenek опъ eeltip alarga, војьпъп çиuk өlymi keregin kiisىndadъ.

— Men beş-altъ çыldan etkre çyrvezim, вудымcily вољgar. Menin çeton ycynsi çazът вагър çat, kycim deze, meniң as. Bu kynderde men өlymutum kelgen bolor dep wo-dodът. Sranaj ici woogът kodotыльр çatkan bolor dep wo-dogom, meni kravat'ka ekeлип ulus salglægan..

Çe Şiko enilvej turdъ.

— Bolor, bolor babusja, sler tserkvenin kolokolnjazъп-дъj bek emtiriger. Sler asla salza çys on çашка çederiger. Sler menin de sœögim çiup salarъgar, onzъ çart...

Kyn yze blaas sœs-lө ötti. Çe kargan emegen sranaj çepsinvej turarda, исъ исунда traktirscik bezongo çepsind.

Ertengizinde olor akt bicikke kolъп saldylar. Ol tuzunda Magluar emegen on ekju-dъ bicik eder tušta alar edip albadanър aldъ.

Ус çыл едө berdi. Kargan emegen војьп çакшъ bilinip turdъ. Ol bir-de kynge karъвај turgan вољр bildirip turarda, Şikonъп sanaazzъ çamandanър turdъ. Ogo, ol bu rentań²) sranaj er çazъна төlep turgandъj, опъ mekelep salgandar,

¹⁾ Sidra degeni—fruktovyj sъta.

²⁾ renta-degeni—eezi çerinin ucastkazъnan, eineze çeezезинен çaatajъп alar kirelte.

tonop saldylar dep bildirip turdь. Ој өткөн сајып, ол емегendi, ulus jul' ajda arьş kezerine çetken-ве dep kөrgөнине tynej, қаантайып вагър kөryp çyrdi. Emegenek, оль, makalu mekelep alajыn degendij, syunip turgandyj болър, kylymzren-gen utkup turar boldь. Шико војьпъң șata瓦апъна mendej-шыңдај отъгър tumcugельпъң алдында kimrenip turdь:

— Kargan şilemir, see өlym de kelbes!

Шико нени edetenin bilip bolvoj turdь. Ol kacan Magluar emegendi kөrgөндө, виир salgadyj çyrdi. Ol оль, tonotkon krestjan tonokсылардь kanajda кыja-kөрөтөн edi, ondyj ok кыja kөryp turdь.

Опън кийде ol sanaazъ-la evrede syyp turar boldь. Bir katap ol, алдында sadu ederge вагър turgan сылар, kol. дөгүп uuzапър, аськ қағык, emegenektiң аյъна kelip kirdi.

Bir kанса minut ermektezip, turala ajttы:

— Sler вавися, Epervilde bolgolъgarda kанајър-kанајър menin ажылман kursak çip alarga ne tyşpej turugar, ajdьgar. Ulus deze, bis eky тьпан арь насть emes dep koptozър, киисында зат, шак ol ondyj nemege men cuguldanyp turum. Men slerden kursaktы асъпвазыт. Kacan bir çу tele tyzejn dezeger tyzip cyriger, milosti prosim, men ogo syreen sygynerim!

Magluar emegen uzak sakыtpaj bir-le kynnин вааզънда војьпъп Selestен dep چалсызъ-la, abralu, bazar қаар bardь. Шикопъп konjuşnijazъна adыn bir-de emeş kemzineri қодынан turguzър saldy; опън кийде traktirga kirele, bereeci bolgon kursaktы sagышka kidre ajdьр turdь.

Sygyngeп traktirşcik, опън sranaj вагънja сылар қиудырьп aldy, ogo kuşтып balazып, kalbasa, kojdyn edin le kapustalu ys stolgo saldy.

Emegenek چize de as çip turdь, nenin ucun deze, bala tuzunan beri kemidy aşka yyrenip kalgan, tabak minge le sarçulu bolcock kalaşka bolorzъна berdi.

Sygynip turgan Шико syreen çizin dep çajnap turdь, ce onzъ bir-de nemе icpej, ucunda bir ajak kofeni de icpej saldy.

— Çe andyj bolzo, sler kandij-da bolzo, bir rjumka arakъ icip ijerge çøpsineriger-ве? dep Şiko suradъ.

Ondyj neme çøp, mojnospozym...

Şiko traktirъna tekshi çajyla bergendij, çaan yndenip kъj gъrcъ.

— Rozalij, beri en artъk degen, birinci sorttyн arakъзып еkel!

Koъnda, Vinogradтын çalvragып çuragan caazьndu uzun zutylka tudungan kazancъzъ keldi.

Şiko eki rjumkaga toltra urdъ.

— Amzap kөrzөөr вавишка, ви kajkamçыlu arakъ!

Sъjdъ uzadar kereginde, emegenek kicinek urtam-la syreen tavylanыр icti. Kalgancъ tamсъзъна çetre icele emegenek ajttъ:

— Ajtkalъgar сып, syreen çakşъ arakъ!

Emegenek oozyн çapkalakta, Şiko baza bir rjumkап toltra urыр ijdi. Emegenek ekinci rjumkazъn icpeske turala, çе kъsъktапыр turganъna съдавај, araaj, tamъ kijninen tamсъ çudър, başкъ rjumka сылап tavylanыр, icip ijdi.

Şiko onъ alban krely ucuncizin icirerge sananarda, çе ol icpej turdъ. Traktirscik icsin dep albadanыр turdъ.

Bu sranaj syttin војь, men kokъr ajasla on, oneki rjumkап icip saladым. Ol saxar сылап oosto kaýыр çat. Ol icinde өrtөвөс, tamagъндада bildirbes, tildele çogolър, bildirvej çat. Suu-Kadъсъна тьпаң artъk neme çok!

Birle icken kijnde, emegenek çøpsinip, rjumkап çarmызып icip ijdi.

Ol tušta, Şiko, yzyktelgen tušta, çaramzъганыла çaan yndendi:

— Ondyj bolзып, slerge ви arakъ çarap turganda men војьмдъ тьпаң агъ azjdagъзъндъj паçъ воър turganъмдъ bildirterge зуtkyl boconka aparamър bererim...

Emegenek otkaz etpej, emeş çenil kalaj bergen, ajъна çureverdi.

Traktirscik ekinci kyninde Maglaur çenejdin agradazъна kijdre çortър kelele, војьпъц авразъпъц tyvinen temir kur

cu salgan kicinek woconkozъп аль съкът. Оньп kijnde олло sort arakъ dep bildirterge, emegendi amzadър turдь. Оньп kijnde eklezi yc rjumkadan icele, Šiko съсър отътър ajтъ:

Bozoj bergedij bolzo, undubagar,—çапъдан da ekeler тавылар, kemzinbeger. Men slerge асьпвазът. Kancala krely kapşagaj icip salzagар, onзъ mege çакшъ bolor...

Šiko војьпъп şarabан abrazъна отъгър ijdi.

Tөrt kynniң vazънда Šiko bazala keldi. Kargan emegeп eziktin çапъна өтътър alala, minge kozър чиir kalaş kezip otъгаь.

Šiko vazър kelip, тъпъзъп bilip alarga, çuuк вөкөјip, ezendeشتi. Onoп spirittin војь вириксър turдь. Šikopъп çузи çагыj tyشتi.

— Meni rjumkacak-la sъjlap ijeriger emeş-pe?—dep Šiko surадь. Onoп eky eki, yc сөсөjdөп tyrtyстыгyp icip ijдiler.

Udagan çokto, Magluar çенеj bilinvejnse arakъ icip çat dep kuисьndar çаяла berdi.

Опь kuxn'jadan, emeze ceden-арааппан, emeze çuuktагъ çoldып icинең çuunadър ekelip turgандар; опь staџaj өлгөп kizinin sөөgindij, өlyмtyk ezrikke ekelip turgань as emes bolgon.

Šiko опьн аյла түзетенин toktoottъ. Kасап опь-ла ol emegen kereginde ulus kuисьндашкanda, ol съгајп çaman-dандыгър ijele ajdatan:

— Kандыj асьтсылу! Опьп çазънда onдыj neme ваза boloton turь! Kizi kargan tuzunda tartыzar kyci çok... Ol onдыj вольп turgань ucunda ogo koomoj bolor!

Сып emegennin onдыj çyrymi koomoj boldь. Bir çыldып, къшкъда, kөлөдө wajratпъп alдьнда, ol emegen kardып ystуpe ezrik çысбып kalala yzyp өldi.

Çөөзө traktirсik Šikogo kecti.

Çe ol derevnenin nemezi arakъ icpegen bolzo, ol emdi on çыl çyrer edi—dep Šiko kuисьндap turдь.

ADAZЬ ÇOK UULCAK

On ekinci castъ sogъr ijdi. Školdып ezigi асыла verdi, kapşygaј съgarga, uulcaktar војь војьп ijde sałszър виukurap съklap turдь. Olor školdon съgъr alala, aldañdagъ kunderdegizi съlap kapşaj çapъr azanar orдъна, školdып çapъnan bir kanca altam вагала toktoj tyzip, gruppalap вөlyupir alala, şvvgapъшь.

Kerektin аајь тъндыј, ol kynde Blansottып-Simon dep uulь školgo çapыла ваštarкъзып kelgen.

Baldar oncozъ ol Blansott kereginde, ajъnda çaan ulus-tyп киисындағынан ugър turgan. Çe ulus опь çakşъ utkuip alър, baldardып eneleri oncozъ ogo çekter kөryp асыпъзър turatan, çe baldar опь bir-de syylte çogънан ondъjla emtir dep bilip algandar.

Simondь uulcaktar tort bilvejtender: ol kacanda ajънап съgъr olor-lo kozo derevnenin orotь-la, suudып çakazыпса çygyutwejten. Olor опь опып исин syuvejten boldь. Sygymcily, elektegen ajas, bajala kөр biler ontөrt-opveş ças çetken krely uulдып ajdър bergen soлып тавъзып, војь-војьпа katap-katap ajdъzър turдь. Ol uul kөzi-le çitър ijile ajdър turдь:

— Sler bilip turъgar-ва... Simon... опып adazъ çok ijne.

Ol lo өjdө Blansottып uulcagъ školdып bozogozында kөryunip keldi.

Опып çazъ çeti-segis krely војър kelgen. Kuu съgajlu aru kijimdy, syreen çовош, evi çoksъпа berer-kemziniceek bolgon.

Simon ajънда enezi çaar braattъ, опып bir kes пөкөг-

léri, baldardын сугулданыр kalgan көзи-ле, аајь çok tenerirge turgандыj Simondь kөrip шұмранызър тұрдылар. Olor тавыпса Simondь ajländra, съсър bolbos edip, тұрър ijdi. Simon de-ze, ви вләр meni kanajdarga turgan boloton dep, аајьна сък-раj, kajkap, birden korkыр turдь. Simonның adazь, çok dep, soolып тавьштъ baldarga bildirtken uulcak, војьпъп taap ajt-kan nemezi-le maktangандыj Simondь suradь:

— Senin adып kem?

— Simon—dep Simon karuun berdi.

Simon-ва?— Kandyj Simon? Onon ағь kandyj?

Sraңаj вагыпськ bolo bergen bala katap ajttъ.

Bajagъ uul Simongo қыждырдь:

— Simon dep көр ulustъ adap қадылар... Çe Simon de-geni at emes!

Simon arajla ыjлаваj тұрър усунциzin ajttъ.

— Meniң adым Simon.

Uulcaktar katкыгъза berdiler, тъңър turgan uul deze, қаан yndenip ajttъ.

— Sler војьgar da тъпъ көгүр turugar—ondo ada çok. Biryzi-de ermektenvej тъм tura berdiler. Baldar ви тъп-дыj kajkamсылу, kacanda bolbos kireely—uulcактың adazь çok —degen nemeni ugър, alan воър turдылар. Simondь etkyre kajkamсылу bytken bala dep kөгүр, olordың enelerinin Blan-шottko үjат edip kөгүр turgan nemeleri olordың воjlorьnda өзүр çat dep bilip turдылар,

Simon deze, қызыла вегвеске agaška çөлөніp alъr turдь; ol sranaj tyredip bolbos çetkerge tujuktalъr kalgan, ka-dap salgандыj turдь. Simon tura, sagызында kandyj кату beretenin sanапър, kandyjda arga tapaj turдь, ondo ada çok dep ajtkan, korkuştı nemeden ajrylar argazь çok boldь.

Simon қузи kөgөrip-kalgan, исында ajda saldy:

— Çok, mende ada var!

— Ol kajda?—dep vajadъ uul suradь.

Simon опь војь bilbes исин ипсукraj tura berdi. Аајь çok тъңър turgan baldar katкыгър turдылар. Bu қалаппъп bal-darъ malga чиuk olor, kuşтып dvorьnda şyrkalu kuştъ ka-

пајр өлтүріп қат, опојр-ок Simondь кату қыјнга тудар куунды турдьлар. Simon түріп қадала, војна колбоо қаткан, енеzi-le ekyle үүріп туратан иулсактың көріп алды.

— Сенде ваза ада çok çokра,— деп Simon айтты.

— Çok, мende вар емей,— деп иулсак айтты.

— Кайда опын?— деп Simon karşılandы.

— Сі өлүп калған. Менін адам сөөктөрдө — деп кееркеген креely иулсак тұпър айтты.

Elekcilerdin ortozында шыврингандаръ, adazъ сөөктөрдө волър турған нөкөрин көкүдіп, adazъ торғ çok волър турғанып там bazaalap тұрдь. Bu elekciler, arakъсылардың иүрсілардың, војпъп емегенін sogър turaась adалардың baldаръ воjlorъ „zakongo қаратыкту“ волър војъ војъп ijde salър tamla тұпъда күрсір, „zakongo қаравастъ“ вылса вазър ijerge turgандыj boldь.

Simongo одоштоj турған bir иулсак tilin съдагър alala katкыгър, қыждыгър тұрдь:

— Adazъ çok, adazъ çok!

Simon опь, eki kolъла сасыпаш каар alala sopогъ-la ви-дъ orto sogър turдь, онъзъ deze, Simonның қаәдьпаш tiş-ter algan. Çaan sogъş bolo berdi. Sogъşkandardъ ajrъr ijdiler. Simon бирле aajланыр kelze, alakan саар турған elekcilerdin ortozында қатты. Sokтyгър salgan, кенеп kalған Simon turup съкан, ужмальп kalған саңсаңын kaktap тұрдь. Kem de қыждыгър ijdi:

— Bar војпъп adana ugus!

Simon sranaj tujuktандь. Olor onon векө bolgon, опь sogър salgандар. Simon deze, adazъ қосып bilip, сып волър турған ucun birde neme ajdър bolboj turдь. Simon војпъп кату sagazъ-la tamagъп тұксъдър турған көзинің қазып toktoodъппър turдь; опојър turala тұпъзъ arajla виulvадь. Ucunda өксөгөнине selendep acu ыjlaj berdi.

Опьң өшtyleri oncozъ sygyne berip, sranaj kijk kiziler-dij војъ-војпъп koldorъnan tuduzър alър, ajlandra (хородов) вазър katap, katap, ajdър kozondop түрь.

— Adazъ çok, adazъ çok, adazъ çok!

Çe Simon војып кенетији toktoodър ijdi. Cuguldanga-pънап sranaј bilinвеj kaldъ. Опъп видъпъп aldbнда taштар çatkan; ol çatkan taшtardan аль војыпъп өstyleri çaaг ватъ çok kyci-le mergededeli. Eki, ucyzine ucradър ijerde; olor kъjgъ kъşkъ-la аль boldыlar; Simonпъп съгајпъп kubulgapъп kөgур bolvoj, artkandarъ da korko berdiler. Опъп аајъ çok cugulъп kөrip alala, kандъj-da kөp ulus-tolpadъj kaca berdiler.

Adazъ çok Simon çanyskaan artър kalala, çalan çaaг uulanъп çygyrdi; опъп syyltezinde canysla neme kire kondъ, ol sanaazъ, опъ canysla çaan kerek ederge tarttъ—onзъ suuga tyzip өлөri.

Simonпъп sanaazъп, тьпаң віг nedele ozo suranъп çyrgen tilenci kizi віг-de cet akca çok boлър, kursak alat nemezi çok bololo, suuga tyzip өlgөni kirdi. Simon опъ suudan съgагър-ta algapъп kөrgөn; ol ьгъзъ çok kizi Simongo syreen acu kөryngen, ol balkastu, аајъ вазъ çok, kii çакту, suulanъп kalgan uzun sagaldu, асыпъп kalgan çарьк kөzi-le Simondъ syrdedip salgan.

Ajlandra turgandar oncozъ ajdъштъ:

- Ol өlip kaldъ.
- Ortozъnda kem de kozър ajttъ:
- Ol emdi syreen ьгъstu.

Simon adazъ şok boлър turgan kereginde, ol akcazъ çok bololo suuga tyşken kizi сylan suuga syzer dep srajъп sanapъп ijdi.

Simon suudып çapъна çiuktap vazър kelele, опъп akkan аајъп kөrip turdъ. Bir kanca valktar çарьк suuda syrgyn-dezip turdylar; olor kezikte suudып ystyne kajgalaktap съgala, suudып ystynde исър turgan сътындardъ tuшър, çip turdъ. Simon ьjlatып toktoodър ijele, olordъ kөgур tura berdi—olordъп kъlyktarъ Simongo çaraj berdi.

Çe aladanъп turzada, өdyp çatkan өjlөr sajъп, опъп sagъzъна, тым turgan çerge kelip kirip, agaştarъп sъndъrъп, tandakka варъп çogolo berip turgan salkыndъj „Mende

ada çok bolıp turgan ucun men suuga tyzip өлөрим“—degen şyyltezi kire kopır turdь.

Çылузь, çakşyzъ syreen bolgon. Çытзак kyn kəkti izidip turdь. Suu kyskydij surkurap turdь. Simon kəstin çaşыпкijnde çakşъ minut bilip turdь; vi kəktin ystyne kynniп izy sogыпа ujuktaar kyyni tuttъ.

Kөрөгөş өndy kicinek baka vidьпып alдьпан kalъp съкъ. Simon опь tudъp alajып deerde, onzъ kaca berdi. Simon опь istedi, yc katap sooro tudъp kaldь. Ucunda ol опьп kijn buttargыnan tudъp alala, тьndu nemeniп cupsunar- ga тepklengenin kөrip katкытър ijdi. Baka војьпып kijn buttargыna oтъга çiигышър kelele, опьп kijnде keneтиjn видъ-la сөјө teminip, altыndыj өndy kujuлu kөzin tazrajtъr, alдьпda- гъ buttargъ-la kol сылар kejge sogыпър turdь. Опьц ondyj, cickecek agastardan etken butarъ birzi biryziniп alдьпна ka- dap salgan oյп сылар kөryndi: ol oյп ystynen eptep sal- gan soldatiktarъ-la kыjтыktadър turgan keberly boldь.

Опьп kijnде uulcak ajъп, enezin eske alala, katap-la acuu-acuu ьjlaj berdi. Bastra војь тyrkыrap, tizelene turup alъp, ujku alдьнда molitva kыссыргандыj kыссыгър turdь. Çe ol kииссыпн tygezip bolvoj, өksөр, тьп yndenip ьjlaj berdi. Опьп sagъzъna bir-de neme kirvej turdь, bir-de neme kөзвөj, ьjlap-la turdь.

Keneтиjn, опьп çardына uit kol kelip tijgen cerde, kemde onon suradь:

— Sen erkem nege kunugър ьjlap turun?

Simon burulър keldi. Biik sыndu, kara вьçыраş cactu, kara sagaldo işmekci, çakşъ kyyndy, Simondь kөrip turdь. ьjына tumcalапър, kөzinип چазъ mөltrep, uulcak kariun ajttъ:

— Olor meni soktylar... nenin ucun deze... mende... mende... ada çok... ada çok...

— Kanajdarda ondyj boloton? Onco uluista ada var,— dep işmekci kylымzrenip ajttъ.

— Mende deze... mende... ada çok.

işmekci nemeniп сыпъп шуур katкып toktootъ. Ol

Blansottyn uulyp talyr ijdi, ol ismekci derevnede çap'-de kizi bolyp turgan bolzo, ol yj kizinin usuryn kanajtsada emes bileteten bolgon.

Baral'k—dep ismekci ajtt.—Erke uulcak ылава, meni-le kozo enene baral'k. Sende ada bolor.

Olor eky bastylar. Çaan kizi uulcaktyn kolynan çedinipl algan, bazala katap kylymzredi. Ol Blansott kөrөrge çilbyly bolgon. Ulustyn kiisypnan, Blansot derevnedegi kystardyn stranjla çaraqz bolgon, ce ol ismekcinin sagyznda, bajala, ol birle kilincekke kirgen kys, ekincizin de kiter bolvoj dep sanangan bolvoj kajsyп.

Olor syreen aru cek tudyp turgan apagaş turaptyн çap'nya vazyp keidiler.

— Bu тьнда,-dep uulcak a j d a l a... Ene!-dep kыgъryp ijdi.

Bir yj kizi kөrynp keldi. Ismekci kylymzrenip turagyn toktosyp ijdi, Bu viik sündü kuu сыrajlu kys-la kokryrlaartı çok emtir dep, turguzala bilip aldy. Ol kys, aldynda kizige mekeletken turazyp, bozogozyn er kiziden korgyr turgandyj, katu сыrajlu turdy.

Berkyn tudunyp alala, ismekci evi çoksyp kiusyndadь.

— Men bu slerdin шылгарды slerge çedinip ekeldim, ol suudyn çakaznda azyp çyrgen emtir.

Çe Simon ыlap ijele, eneziniң mojnya selbektenip ajtt:

— Çok, ene men suuga tyzejn degem bu uulcaktar adam çok ucun meni soklop saldy..sogyp saldylar.

Çaş kelinnin çaaqyna kyzyl kacar çajyla berdi. Srana aajyn сыгара ajtyryp algan kelin, vojlyp balazyn kucaktayp, kөzinin çazъ mөltrep сыгыр keldi. Evi çoksyna bergen ismekci, kanajda çyre bereten evin tapaj kalyp turdy. Ce Simon kenetijn ogo çygyrip barala ajtt:

— Menin adam bolgojygar-ne?

Byryzi de tbs dep uncukpas өөj bolo berdi. Blansott uyatka bastыrtkan воjynca, bir-de neme ajtpaj, koldorla çyregin tudyp alala, stenege çөlөnyp alyp turdy. Uulcak karuu ses sakyp bolvoj salala katap ajtt:

Sler menin adam bolbosko türkan bolzogor, men baza
la växyp suuga tyzerim.

İşmekci opь kokryrga tyndep, katkygъr ajttъ:

— Bolvoj baza!

— Slerdin adыgar kem?—dep uulcak suradъ.—Slerdin
adыgardsъ suragandarga karuu bergediж bolojyп.

— Filipp—dep işmekci karuun berdi,

Simon ol attъ çakшъ, undubas edip sanapъr alarga,
minut krely uncukpadъ, cyregin växypъr alala, koљp iş-
mekci çaar sunpъr, ajttъ:

— Çakшъ, Filipp, sen menin adam!

Filipp uuлcaktъ өre kedyrip, eki çaaqьpa тъп okşonolo
tyrgen çyre berdi.

Ertengizinde Simon şkolgo keldi, opь aaјъ çok katky-
la utkip aldylar. Kacan şkoldon tarkap turarda, aldylnda-
gъ uulcak bazala Simondъ elektedi, ce Simon opьц çyzine
taş-la mergedegendij ajttъ:

— Menin adamпъц adь Fjlip.

Sygymcily tavьş eki çandap çapyla berdi.

— Kandyj Filipp?.. Ol kandyj Filipp boloton?.. Sen ol
Filippindi kajdan taap aldyn?

Simon karuu ajtpadъ; ol vojnyп bydyngeni-le çendirbes
krely turdъ, ce olorgo çendirgence, olordыn nele kыlkta-
tъп съdap өtkyrip ijerge olor çaar kurc keryp turdъ. Şkol-
dъп yyredycizi opь ajrъp ijerde. ol enezine çana berdi.

Biik işmekci Filipp, yc ajdyц turkipъna Blansottып
ajtъпьц çapypca çantaјып өtkyre vazyp, opь kөznөktin çap-
pъnda kөktөniп ottyrganып ka-caa kөriп, opь-la kuiscyndazър
turatan. Blansott opь-la çart, çantaјып tөp kuiscyndazър,
opь-la kacanda kokryrlabaj, ajlyna kirzin dep sraçaј kысъг-
vajtan. Ce өskө er uluska tүnej vojnyп sanaazъп съnzъп-
gan Filipp, ol opь-la kuiscyndaşkanda çantaјып emeşten
kыzatър turar dep sanapъr turdъ.

Ce yyrelip kalgan reputatsijalъ ojto turguzър alataль
kyc, ol kacanda bolzo, kyyrek воjь artar, vi kerekte ondyj

ок воър çат: Blansottып kанајрта тудиңр tурганып көре, derevnede оль коптоzър turatan.

Simon воърьп چапъ adazъп тып syyp turgan, kynynle sajып оль-ла iштеп bozogon kijnde, enirde kozo çyretен. Ol skolgo kyyni-le çyrip, воърьп пөкөrlөrine bir-de karu вег-вей, sagъзъ тып-tаң өtkyre vazър çyrdi.

Çe bir katap, baştapla Simondь elektegen uul Simon-go ajttъ:

— Sen tөgyndegen, sende Filipp dep attu ada çok.

— Nenin исин?—dep argazъп tapagan Simon ajttъ. Uulcak koldorъп uuzapър kiisсындадъ:

— Nenin исин deze, sende ada var bolgon bolzo, ol senin enennin өвөгөni bolor edi.

Simon tujuktандъ, ольп ajtkань сып, çе ondyjda bolzo, katiцип berdi:

— Kандыj da bolzo, ol menin adam.

— Bolzo bolor,—dep elektegen ajas uulcak ajttъ,—çе ol sranaj senin adan emes.

Simon vazъп salaktadър ijile, Filipp iштеп turgan Luazona таајьпьп kuznitsazъ çaar sanaarkap kalgan bastъ.

Kuznitsa agastardып alдында kөmylip kalgандыj turдь. Ольп ici syreen karaçuj bolgon. Çаңыла korkuştı kөөryktin kъзыл çalvъзъ çenin tyrynp salgan, syreen çaan tizirtty tezi orto maska-la sogър turgan bëş kuznetsti çarъdър turдь; olor oncozъ otko kurcadър salgan, kestöri-le kъzър kalgan temirdi kestөр turдыlar; Olordып uur sagъстаръ, çaan tizirtty sogър turgan maskalarъ-la kozo kөdyrilip, ojto tyzip turдь.

Simon bildirbezineң kirele воърьп паçъзъпьп çeninen araaj tartты. Onzъ burulыр keldi. İş toktoj berdi, kuznetster oncozъ ol ekydi kajkap kөryp turдыlar.

Ol kacanda bolbogon тым өjdө Simonньп erke упi ugulдь.

— Filipp ви kанајkan, çаңыla Miшod dep uulcak sen mee ada-da bolzo, сып ada emes dep ajttъ.

— Nenin исин?—dep ismekci suradъ.

Bala kicinegile kyyn kyci çok kariun ajttъ;

— Nenin исин deze, sen menin enemnin өвегені emes.

Birzi-de katkyrbadь. Filipp tөzige turguzър salgan mas-
kazъпын савыпап tutkan çaan koldorъпа вазъ-la syzip alala-
turдь. Ol sanaarkaj berdi. Төrt нөкөри опь көгүр turдылар.
Kicinegi arga çok Simon çaan ulustъп ortozънда түгър al-
gan еви çokсыпър sakър turдь. Kenetijn kuznetsterdin biry-
zi өскөлөrine, oncozъна karu bergen сылар Philippka ajttы:

— Kандыj-da bolzo, Blansott—çaraş, çакшъ къс, төр-
sagъstu-da çакшъ кълкту-da. Ol војьпъп çетkerine-de көр-
вөj, kazъ-la çакшъ çyryмdy kizige emegen «olor kreely.

— Onzъ сып,—dep artkan ycyzi temdektediler.

Ішмекci киисъндадь:

Çe ol kilincek etkenine buruulu-ва? Опь аlar bolgon
ijne, men bir kizini bilerim emes, olor-la baza ondyj bolgon
emdi deze, olordь kyndylep çадылар.

— Onzъ сып—dep усу віг yn-le ajttылар.

Ішмекci onon ағь киисъндадь:

— Ol көркij ви валаң съdadър alarga kanca-kreely
шыralagan, kezinin қазъл kanca kreely төккөн, саңскаан
çatkan!

— Onzъ сып—dep өскөleri ajttылар.

Kөөrykter odын көнзыдип çatkan тавъш la ugulup turдь.

Filipp turgan uulcak çaar вөкөjөлө ajttы;

— Bar, енепе аждыр bar, men вугун опь-la ermekte-
zerge varагым.

Опьп kijnde валаң çardыпап tudup kuznitsadan съда-
ra çединеле, оjто војьпъп izine keldi. Çаңыs talajъш-la веş
maska tөzi orto kelip tijdi, kuznetster onojър enirge çetre,
olordып maskalarъна tynej тъп koldы sygymcily istediler,
ви iшti syreen çaratkandyj turдылар. Ce çaan вайрамда çaan
sovor tserkvenin çaan şapъпып упi, ook şandardып упiп
çenip turgandyj, Filippin maskazъ војьпъп kelip tiigeni-le
өскө maskalardып tizirtin вөктөр turдь. Сасыпър turgan
cedirgenderdin ortozънда Philipp tazrajgan көзи-le çilbily iшtenip
turдь.

Kacan Filipp Blansottyn ezigin kelip tokyldadarda, teneri çyldystar-la byrkeliq kalgan bolgon. Опъң kijp algapъ vajramda kijeten bluzka la aru samca bolgon, sagalып kilejte tarap salgan. Ças yj kizi bozogodo kөrynpip kelele, асънган keberly ajdъr turдь;

— Мындыјoroj keleri çarabas, Filipp!

Filipp karuun verejyn dejle, ajdar sөzin tapaj, опъң, aldynda syreen evi çoksъпър tura verdi.

Blansot anaң arъ kuicundadь;

— Sler çakşъ bileriger,—meni teginen tegin koptozorъ çaravaj çat.

Filipp ogo turguzala ajttъ:

— Sler menin emegenim boloton bolzogor, onzъnda çaan исатъ çok emes-pe?

Опъң ol sөzine birde karu çok boldь, onon Filippin kulgъпа kizinin çыбыган тавъзъ ugulgandyj boldь. Filipp tyrgen kirip keldi. Simon dese, војпъң оғыпънда çадър alala, okşonпьшкан тавъş la опъң enezi şvigranър kiisىndaganъп ukтъ. Опъң kijnde Simon birle bolgonър kelze, паçъзъ çaan koльпа опь kөdyrip съкапып bilindi. Onon Filipp çaan yndеп аjttъ:

— Војппып nekerlөrine ajdъr var, menin adam Filipp Remi. Meni sokon, sootkon kizinin kulagъп ol yzyp salar.

Ertengizinde, kacan yurenсikter oncozъ şkolgo çuuлър kelerde, киү kicinek Simon түркъragan erdileri-le, kөdirilip съктъ.

— Meniң adam kuznets Filipp Remi, kemle meni sogър, sootso, ol опъң kuлагъп yzip salar—dep өtkyn ynile ajttъ.

Çe vi өjinde bir-de kizi katkyrbadь, kuznets Filipp Remidi oncozъ biletender, ol ondyj ada-la kandъj-da kizi mak-tangadij bolgon.

BUUCAK

Bazarlu kyn bolgon. Gordeviljapъ ajlandra çoldor-lo krestjandar la olordып уj ulustarъ ol çer çaar. ватър çattъ. Er ulus, кытъктаганла тоозъна, bastra воjлогъ ickeerlep, saldaga тъп çemengeninen kizinin on çardъ viikter, кенер, bastra воjъ търтъjр çat, baza тъп turar dep aš savar tuzunda buttarъn taltajta тұrғаtъna, onondo өskө uir işterge kenep тъjgъjр kalgan buttarъ-la araaj сөjө vazъp Bradъlar. Olordып kөk өndy bluza сәmcaлагъ kraxmal syrtkeninen lakirovannыj nemedij çyltrap, çakaлагъ, çeninin uctarъ ak usuk ja keledip kөktөp salgan, kurula sөek etterinde çelvirep turдь. Olordь kөrgөндө, vazъ, eki kolъ, eki vudъ kөrinip ucarga turgan şardыj kөryndi. Kezikteri armakсь vazъnda ujъп, bozuun cirep algan. Yj ulustarъ deze, ol maldardь byri yze tyşkelek съвъktar-la kavыrgalaғъna sogъp, kijninen aj-dap turdъlar. Olor koldorъnda, kuşтып baldaraғып la azrantъ ertөktөrdin vaştarъ съсьp kalgan, çaan korzinalar tudunpъ algan, er ulustarga kөrө çorgoloj vazъp oturdъlar. Olordып katkak typ-tys edi sөegin, tөzinен çalbak bulavka-la kadap salgan çaan emes cicke şal byrkep turдь; vazъп deze, сасына çава ak plaatla çава тапъp salgan, опып ystyne cepets kijp algan vazъp çattъlar.

Bir şaravan dep авга braattъ. Attып ten emes çelizi опып içinde koştoj otýrgan eki er kizini тъп silkip, авгапып pavoz-kazыпъп түбинде otýrgan уj kizini baza silkip turдь, ol уj kizi sogыlаръп arajladarga опып kыtlarъпац tudunpъ альр эзтър çattъ.

Gordevile dep ploşcat'ta ulus la mal aajъ sok kөr çii

Ір кeldi. Bukalardын myysteri, вай krestjandardын, түктен etken ziik șlapalarь-la krestjankalardын вазъпа кijeten kijmderi onco ulustan апълана kerynip turдь. Kizinin kulagъпа edөr съпъргандj ynder, birle аајь çөк yzylbes тавьш воір birigip kyylep turдь; birde ol kyylegen тавьштъ kutsър съкан krestjaninppын ken kеksinen съкан çaap тибъзъ çendej berip turдь, birde deze, kандj bir turапын stenezine виулар salgan ujdып moerөгөп упі çendep turдь.

Bi тьндагъ nemenin oncozъ konjuşnja-la, syt-le, өтөк le, өlen-le չытапър, озын kijnde چаланың апъна çaragадъj, kizinin le maldың късълы չыдь воір вагър turдь.

Bresteden kelgen Goşkorn dep krestjan çaңыла Gordevilga çedip kelele, ploşcat' çaar vazър otъrala, çerden keneñijn bir viiscaktың исып kөryp alдь, Goşkorn normanets сълап ekonompyj-çиисцак kizi, nemege çaragадъj nemeni çuñr kerek dep sanапър, sarь-su ковъкка bastyrтkan kereginde çykle arajdan enilip keldi. Ol cicke viiscaktы çerden kөdyrip alala, çazap tyrip alajып dep turala, keneñijn воյпъп ајъпъп چапънда turgan Malanden dep өrmөci kizi опь kөryp turgапын kөrip alдь. Kacanda olor suulьktың исин kырьшкан, onon ulam ekilezi өштөнкоj ulus bololo өшty воір kalдь. Goşkorn опь kөrip ijele, өшty menin viiscaktardын yzygin balkastaп bedrep çiup çyrgeniniди kөrip turь dep ujala berdi. Опьп kijnde ol taap algan viiscagып, самсанып alдь çaar sugala, опьп kijnde штапъпъп karmапъпа salър ijdi. Опьп kijnde baza nenide bedrep, ol nemezin tapaç çyrgen kizi воір, onop арь ooғыгальпа eki vyktele вөк-сөjip kalgan bazar çaar çyre berdi.

Ol barganla воյпса, çaap тавьшту չыъзър turgan ulustып ortozъна, yzygi çok saduudып ortozъна kөlenө berdi. Krestjandar ujlardы тудър kөrele, sadър turgan kizinin kеzin açыктар, oncozъ sadър turgan kizinin mekezin, maldып tutagып съгарarga çyre berip, ojto kelip turдь.

Уj ulus будъпъп چальпа çaap kөrzinazып turguzър alala, ologъпан kuzып съгарарь algan; onzъ buttарып таңър salgan, korkър kalgan kөzi-le, kыр-къзы çalaalu, çerde çадър

çattı. Ol yj ulustar bergen vaapъ ишър, војоғыпън вазъ-
наң, kurgak, çaltanbas keberly, emeze kenetijn тузыргедиј
војър turuzър turdylar, alvaj çyre bergen sadisъпън kijni-
nen, araaj кыјыгър turdylar:

Çakşъ gospodin Antim, men ань slerge berierim!

Опън kijnde emeşten, emeşten ploşcat'tan tarap astadъ.
Tal-tyş војър kelerde, tserkveniң şapъп sogър bildirty eder-
de, kelgen ulus tyşken turalarъна la traktirlar sajn taradъ.

Zurdenniң çaař zal—кър turazъ azangan ulus-la tolър
kalgan, ken cedeni deze, çyzyn çyr şort eki tegelikty, şara-
van, til'vjur¹) dep avtalar, balkaška sargarър kalgan, çama-
cylarъ aaјъ-deeji çok salaandap, војъпън ulamalarън tenere
çaař kankajta buuladър salgan, kezigi tumcugъп çerge sy-
zip, kijn çapъ kedyilip kaļgan tolo turdъ.

Stoldo отъгър azapър turgandardып cip-cike odozънда
çaař pecke kyzър turdъ; ol pecke on çapънда отъrgandar-
dy syreen izidip turdъ. Опън ystynde kuşтып balazъп, kyyu-
le, kojdyп edin tişteep ajlapър turdъ. Ol kaarыльр çatkan
ettin çedynan la baza опъп mini kaarыльр çatkan terezine
tamcylap turgapъп kөrip oncozъпъп clekejleri şyyrip otъr-
dylar.

Saldadan kelgen aristokrattar²) oncozъ vi тънда ak-
cazъ kөр, symely le astam cijci Zurdende azapър отъr-
dylar.

Tavaktar berilip, satъ sidrapъп zwapъ kaktala çiilip tur-
dъ. Kazyla kizi, војъпън keregin, sadър algan, satkan ne-
mezin kuisыndap turdъ. Aş tyzyminiң solynnан solын tavьş-
tar ajdylър turdъ. Kynder elengө çakşъ, aş əzymine koomoj
bolgon.

Kenetijn, turapъп çapънда, cedende, вагаван sokkon ta-
vьş uguldъ. Ol tavьştъ ukap čerde, toolula neme kerek-
bes ulustan əskezi oostorъ toltra, kojънда вəsty ezik,
kөznөk çar bardylar.

Barabandy sogorъп toktoodър ijdi, çarcъ yzyktelgen
yни-le səzinin sogylazъп teskeri edip kыјыгър ajttъ:

¹⁾ Til'vjur degeni—eki tegelikty аськ povozka

²⁾ Aristokrat degeni—voj kulak-krestjandar.

„Gordevil'din çurt ulustarъna la bazarda bolgon ulustъn oncozъna çarlalър çat. Bu-kyn erten tura Bezevilijadan keleten coldo, togъzъnсь la опъпь castъn ortozъnda, kara tereden etken веş cys frank akcalu, kerekty caazъndarlu akca kap çogolgon. Опъ turguzala merija¹), emeze Maneviljadan kelgen grazdanin Fortjune Gul'brekne çetirzin, kөstin одь ucun cirme frank sъj.“

Onon ol çyre berdi. Uraakta barabандь sokon тавъш la çarcыпън уни алъs ugulър kaldъ.

Опък kijnde ol akca çogolgon kerekти kиисъндаштылар, Gul'brektин akcazъп katap, katap ajdъr, војьпъп akca kавъп tapkaj, ta kajtkaj dezip turdъlar.

Kursak bozодъ.

Zandarmапъ brigadirъ bozogodo kөrynp keler tuzunda, kofeni bozodo icip bratkandar.

— Bresteden kelgen Goшkorn dep kizi тънда-ва? — dep brigadir suradъ.

Stoldъп bir ucunda oturgan Goшkorn — Men тънда dep karuun ajttъ.

Brigadir ajttъ:

— Grazdanin Goшkorn, meni-le kozo merge baralъk. Mer²) slerle ermektezerge turъ.

Kajkap kalgan, tujuksuna bergen Goшkorn bir çudъм-la војьпъп rjumkazъп icele, ertengizinen eki artъk byktelip encejip algan bastъ,—ooru uluska атъrangan kijnde ваstаркъ altamdar syreen kyc boiloton.

— Вагър çадът, вагър çадът — dep brigadirdъп kijnen bastъ.

Mer kreslazъnda отыръп algan, Goшkordъ sakър отырдъ. Ol vi çerinin natarjuzъ, çoon, cymdy, çaan тавъstu ermek syjten kizi bolgon.

— Grazdanin Goшkorn, dep ajdala, vi kyn sler Bezevilijadan kelip çatkan coldon, Manevelijapanъп Gul'brek dep kizizinin çogoltkon akca kавъп taap algalygardъ kөrdiger-ve?

¹) Merija degeni — Anglija, Amerika la Frantsijada gorodtъп başkatiuu

²) Mer degeni — Gor başkariuzъпъц çaaçъ voър turgan kizi

Krestjanin deze, alan voýr mer çaat kəryp turdь. Ol vi tьndьj kerekke tartыр тұрғаппилген кінде, сала urlap, pticinazъ çok voýr turgan kereginde, korko berdi.

— Men,.. men akca kap tapkam-ва?

— Ee sler bula војьгар.

— Aktu səzim, men оль kacanda kərvəgəm!

— Slerdi kərgəndər.

— Meni kərgən-və, meni? Kem meni kərgən boloton?

— Ərməci Malanden dep kizi.

— Ondolo əvəgənniң sagışka kire tyşti, nemenin аајп bilele, ujalgapпаң kъzatър ajttı:

— Çe ol er kizi meni kərgən-və? Ol menin şak vi viisaktъ kədyrip algapпын kərgən gospodin mer.

Karmalpап kodogъna, viisaktъд kicinek yzygin alър съкътъ.

Çe mer vydupvej вазъп çajkadъ.

Sler grazdanin Goşkorn meni mekelep bolvozъgar. Malanden andъj vydymicily kizi ol viisaktъ akca kap dep kərgən dep turuцva.

Krestjanin vi tьndьj kerekki војьна çuuktatpaj, војьпп ак cegin kerelep salarga kolъп kodyrip, tuura tykyrip ijdi.

— Çe vi сып kudajdъn aldaңda, gospodin mer aktu səzim! Војьтпъп тьпьт-la çugumim-le antъgър turum!

Mer kuiscьndadъ:

— Sler ol nemeni alър alala, baza віг kanca akca tyzip kaldъ emeşpe dep, balkaştan uzaak bedrediger-ve?

— Nenide ajdarlar... Aktu kizini kilincekke sugър bazar- ga tьndьj təgyndi tapkylaarlar!

Çe ol teginele aktangan—ogo vutrej turgandar.

Malanden-le ekydi keşteştirdiler, çe onzъ војьпп віrlе ajtkаппса turdь. Olor vutkyl-le castып turkipпa kъgъstъlar. Ольп suragъпп аајпса Goşkorndъ tintip, es nemе tapadъlar.

Ucunda mer, nemenin аајь съкraj turarda, vi kerekki sudka berip, kъjal bererin sakъгът dep, kekedip ajdala, Goşkorndъ vozodър ijdi.

Соңп тавьш چајла берdi. Merijdan сысьр kelgen өвөгөndи ulus kurcap альр, birde сынга бодор, birde kokryrga бодор, шылап suraglap turdylar. Ol, kerektil istorijazып виисактаң baştap ajdyp turdь. Çe ulus ogo вутреj, каткытър turdylar.

Ol, tuştagandyla toktoodyp turar, vazyr ottyrdь, војьпъп таньш uluzь tuştaganda toktoodyp альр, војьпъп киисыпъп baştap turdь, bir-de neme çogып kerelep, karmandarып antara tartыр kelip turdь.

Çe ogo ajdyp turdylar:

— Bar, bar, symely kargan!

Çe Goşkorn cuguldапыр, sagъzь bulgalыр, mege вутреj turular dep atyjланыр, пепи ederin bilvej, војьпъпla istorijazь ne bolgonып киисындап turdь.

Tyn çedip keldi. Ajlga çanarga kerek bolgon. Ol kolvoo çatkan yc ajldazь-ла вазър, viisak tapkan çerin kөrgүзип berele, onon arь çoldь uzele војьпъп keregin киисындап turdь. Goşkorn војьпъп Breste dep derevnezin, bolgon kerekti киисындап bererge, enirde bir-de ajl artыгваj вазър keldi, ce bydymcizi çok-lo artыр turdь.

Ol тьпъп kereginde tynynele војьп ooru-dep bilinip turdь.

Ertengizinde, tyste bir cas boлър kelerde, Imovileniң къra isteejci grazdanin Bretonнып izinde turgan Mariks Pomel' dep çalcызь, Menifeledegi grazdanin Gul'brektin tyzyrgen çөөзөzi le akca kавып тавьштырър berdi.

Ol kiziniң киисыпъп bolzo, ol akca карть çoldon tapkapы сып, опып bicikterin късырър bilbes kereginde, айна aparala војьпъп eezine тавьштырър bergen.

Опьп çарь ajlandra çatkan çurttarga چајла berdi. Опьп چајып Goşkorngada ajttylar. Goşkorn ukanca boлboj turguzala derevnezin ajlandra вазър, ol опоյр ajrylganып kozър turър војьпъп istorijazып опсозына киисындай berdi. Goşkorn syunip çyrdi.

— Menin ajtkapыmdы bilip turugar-ва, aamajlar,—dep turdь,—ви kerek сып emes, meke. Kizini aktudan—aktuga kerekke sugup koptogоныпап иш пеме çok.

Ol војьпън keregin, çoldo turgan uluska, кавасокто съра icip отыргандарга, чиукта bolgon voskresen kynderde tserkveden съсър çatkan uluska kere tyzinele киисъндар вазър çyrdi. Kerek deze, sranaj таңш emes te ulustъ tokto-одър альр turдь. Çe emdi опъп sanaazъ токънадъ, çапъсла опъп kelişpej turgan nemezi, ви kerektil съпъп ol војьда bilвegen.

Опъп киисъпъп ukkandar katкыгър turgандъj boldъ. Ol olordъ sөzine sranaj вуtтыrip волвоj turgan; опъп sana-azънда, kijn çапънан опь koptop turgандъj волър turдь.

Ekinci nedelezinin vtornik kyninde, војьпъп ви keregin uluska киисъндар berer dep, Gordevil'de өdyp çatkan bazarga bardь.

Malanden војьпъп turazъпъп ezigine тигър alala, Goškorndъ kөтүр katкырдъ. Nenip ucun?

Ol војьпъп киисъпъна fermier Kriketke çарşына bergen. Onъ киисъпъп tygezerge вегвеj, ici orto alakандар ijele syzi kөzine ajttъ „symelyyndi!“ Опъп kijnde ogo sъrt çаныла burula verdi.

Goškorn kajkap, tijuksънда. Nenip ucun опь symely dep adap turylar?

Zurdennin traktirънда stolgo отыгър alala, војьпъп keregin bazala киисъндадъ.

Manevil'ijadaq kelgen, astam çijci kizi Goškornga çaan yndenip ajttъ:

—Tokto-lo tokto kargan epcill Senip виисагънды men bilerim!

—Çe ol akca kaptъ taap algандар ijne—dep Goškorn kimrenip ajttъ.

Ol birzi војьпънса ла boldъ:

Uncukraj отыр өвөгөн! Biryyzi taap alar ekincizi арагър berer. Bu kerektil bilbes ucun men slerdi bulgapla salar bolorьт.

Krestjanin çендirdi. Ol үckаръ nemenin аајып, ol taap algan nemezin војьпъп нөkerinen tabыштърган тигъ dep водоп turgанып sezip ijdi.

Çe ol çaratpaq киисындајып деп turarda, stoldo oturgan dar oncozь katkyystь.

Goşkorn војльп kursagъп tygeze çip вололвоj, elekte-dip çyre berdi.

Ujalikan, tujuksyngan Goşkorn аjъna çapъr keldi. Ol cuguldangalpap, evi çoksyngalpap тъпъзь вишир, onop tyn cuguldanpap, војлып normanetstyn ook symesi azra ondyj opъ virulap turgan nemeni edip te ijgedij, anzyla kokryg ajastu maktanarda kreely војр turgalp bilip oturdy. Ol, vi kerekte ilustь byder edip bolbozъп bilip turdy, opyn symelyyп oncozь biletен bolgon. Ol војп vi kerek-tin sranaj өzөgine çetre, bydymcizi çok, kirip kalgalp bilip turdy.

Опъп kijde Goşkorn војльп keregin, киисыпкунун sajyn uzadъr, çaatajaп çapъr kere sestor kozъr, çaratpagan ercimdy protester, ejinen edip turgan kop sestordi kozъr katapla киисындап turdy. Ol ondyj киисындардь, опъп sagъzь çapъsla viisak kereginde војр turgan. Опъп киисып тъпър turgan sajyn, syunip taap ajtkan sestori kopte-gen sajyn, ogo tamla vutrej turatandar.

— Bu тъпдыj киисып төгүнсүнин dep kijinin arъ aj-dyr turdylar.

— Ol ondyj киисынди ugъr, kapti yrelip, tegin çerge edi kapti agyzъr turdy.

Ol kynun-kynge tamla koomojtъdь.

Kokrygsъ ulus Goşkorndь, çapъr kelgen saldattь kanajdа çuulaşkanып киисындайтап сылар, viisak kereginde, киисындадыр turdylar. Опъп sanaazь өtkyre sanarkagan исин tamla koomojtъdь.

Dekabrdып icunda ol ooғыдь. Janvar' ajdyn bastapкы kynderinde өlyp kaldь. Өlөr aldynda sagъs çok çadala, војльп tavylgan çetkeri aaյпса:

— Kicinek viisak... Kicinek viisak... Ol vii... vi... gospadin mer—dep өldi.

ВАЗАЛЬК

S t r.

1. Erlik	5
2. Kicinek воонко	14
3. Adazъ çok uulcak	21
4. Buucak	31

е. 17799

54603

Перевірено 1948 р.

Ответредактор ПАПИН И. И.

Техредактор Хахолин А. С.

Тираж 1000. Наряд 157

Сдано в производство 4/II 1936 г.

Подписано к печати 11/II 1936 г.

Лито № 22

Типография им. Клары Цеткин, г. Ойрот-Тура.

Ваазъ 10 акса
Цена 10 коп.

412381

Гюи дe Мопассан

Рассказы из жизни крестьян

На ойротском языке

Переводчик А. Г. ШАБУРАКОВ.

ПО ЗАКАЗУ К. И. А.